

Spolufinancováno
Evropskou unií

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Předluženost v Ralsku: bariéry a příležitosti pro řešení předlužení a prevenci dalšího zadlužování

Výzkumná zpráva

Červen 2023

Zuzana Korecká

Terénní šetření realizovali: Zuzana Korecká, Adam Duffek, Jana Mair, Luboš Sál, Jan Hladík

Odbor pro sociální začleňování (Agentura) MMR ČR, 2023

Zuzana Korecká (zuzana.korecka@mmr.cz)

www.socialni-zaclenovani.cz

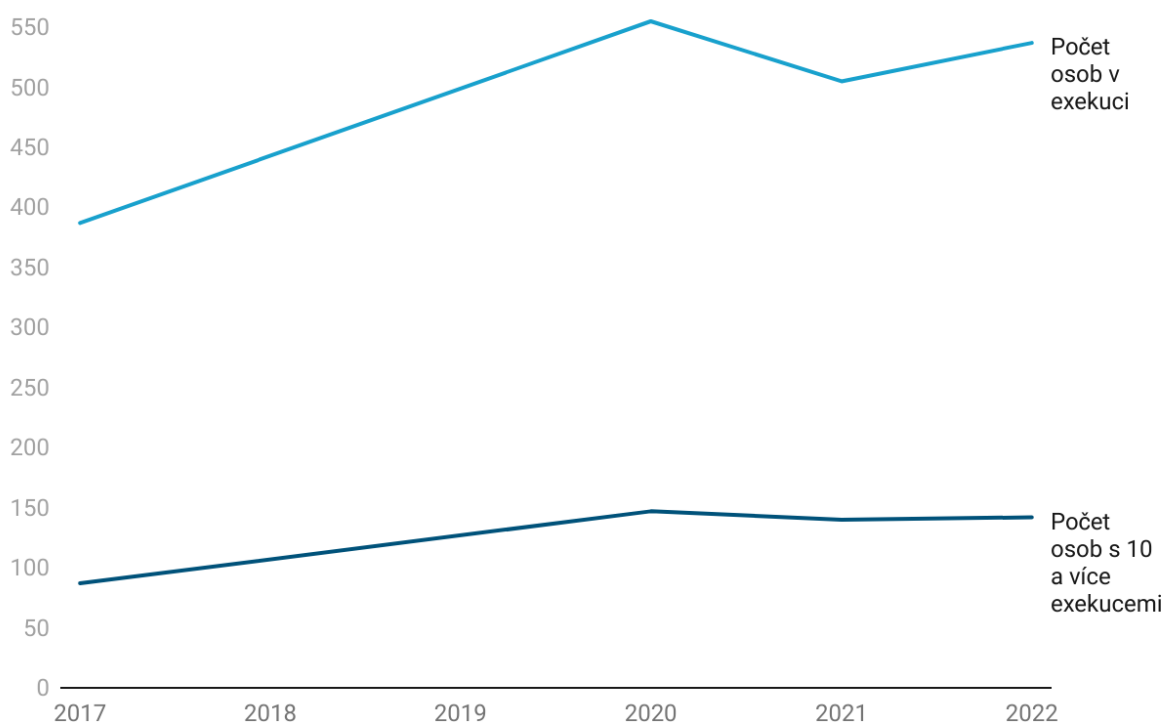
Text neprošel jazykovou korekturou

1	Manažerské shrnutí	2
2	Cíle výzkumu	4
2.1	Metodologické aspekty výzkumného šetření	4
2.2	Standardy výzkumné práce ASZ	5
3	Hlavní zjištění	6
3.1	Analýza kvantitativních dat	6
3.2	Příčiny předlužení	8
3.3	Pád do dluhové pasti	9
3.4	Dostupnost dluhového a právního poradenství	10
3.5	Přehled předlužených o vlastních dluzích	13
3.6	Informovanost o oddlužení	14
3.7	Informovanost o podmínkách vstupu do oddlužení	15
3.8	Předlužení sociálně vyloučených osob	17
3.9	Možnosti obce v řešení předluženosti obyvatel	18
4	Závěrečné shrnutí a doporučení	21
5	Zdroje	23

1 Manažerské shrnutí

Ralsko patří mezi obce s vysokým podílem osob v exekuci, jejich podíl v posledních letech dosahoval více než 30 %. V období mezi roky 2019–2022 se počet osob s 10 a více exekucemi pohyboval okolo 140, počet osob v exekuci přesáhl 530. Celkový počet obyvatel obce k 31. 12. 2022 činil 2 273 osob, z toho bylo 1 851 osob starších 15 let.

Graf 1 Počet osob v exekuci a počet osob s 10 a více exekucemi v Ralsku

Created with Datawrapper

Zdroj dat: Mapa exekucí

Vzhledem k výraznému zatížení předlužeností si zástupci Ralska v rámci spolupráce s ASZ zvolili poradenský program Dluhová prevence, podpora informovanosti a podpora sítě služeb v oblasti dluhů. Pro efektivnější realizaci poradenského programu byl v březnu až květnu 2023 v Ralsku proveden výzkum, jehož zjištění představuje tato výzkumná zpráva.

Hlavní zjištění výzkumu

Příčiny pádu do dluhové pastí

- Často souběh více událostí nebo okolností: nenadálá životní situace (rozvod, rozchod s partnerem/partnerkou, úmrtí manžela/manželky či partnera/partnerky či rodiče), finanční tíseň, nízké příjmy, nemožnost našetřit si finanční rezervu, naivita, snížená schopnost zodpovědně hospodařit, nedostupnost odborné pomoci.
- Lidé v nepříznivé situaci byli snadným cílem manipulativních nabídek úvěrových společností.
- Mnozí z nich si půjčovali na splácení dluhů.

Nedostupné/špatně dostupné dluhové a právní poradenství

- V obci chybí potřebná odborná kapacita na řešení situace zadlužených obyvatel v dostatečném rozsahu a komplexnosti.
- Působí zde pouze jedna terénní sociální pracovnice (úvazek 1,0), která kromě realizace terénních programů vykonává jako pověřený zaměstnanec obce veřejné opatrovnictví.
- Kvalitní a bezplatné poradenství není dostupné ani v blízkém regionu.

Nedostatečná informovanost předlužených o vlastních dlužích

- Předlužené osoby se ve svých dlužích dostatečně neorientují. Ani respondenti, kteří projeví motivaci začít svou situaci řešit, neměli informaci, že mapování dluhů je základním krokem.
- Reálnou představu měli především lidé zvažující možnost oddlužení nebo ti, co už v oddlužení jsou.

Nedostatečná informovanost předlužených o oddlužení a o podmínkách vstupu do oddlužení.

- Významná část předlužených o oddlužení nemá dostatečné informace. Mezi respondenty výzkumu byly předlužené osoby, jež o možnosti oddlužení nevěděly téměř nic nebo jejich informovanost byla velmi nízká.
- Respondenti zvažující oddlužení, dokonce i ti, kteří již oslovili advokátní kanceláře, si nebyli zcela jisti, zda splňují podmínky vstupu do oddlužení s ohledem na výši svého příjmu.

Doporučení

Zajištění dobře dostupného kvalitního poradenství, které by cílilo nejen na oddlužení, ale i na prevenci vzniku dluhů a zejména na zastavení dalšího prohlubování dluhové pasti.

Poradenství musí zajišťovat zkušený poskytovatel, který bude pracovat i s tzv. těžkými klienty – předluženými osobami, jež nespĺňují podmínky vstupu do oddlužení a mají různou motivaci svou situaci řešit.

Sociální práci (a poradenství) cílit na stabilizaci situace předlužených a na to, že jejich dluhy se nebudou dále zvyšovat.

Základem je práce v terénu, která zahrnuje mapování dluhové situace, vysvětlování, motivování a poskytování doprovodu při řešení obtížných životních situací.

Důležitá je též práce s komunitou, v případě Ralska je vhodné navázat na stávající realizované aktivity (APK, domovníci-preventisté, pracovníci projektu Komunitní práce).

Výzkum potvrdil, že bariérou vstupu do oddlužení je nezaměstnanost, ale pro řadu pracujících osob jsou to i nízké mzdy. Obec, která chce aktivně řešit předlužení svých obyvatel, může být pro tyto lidi zaměstnavatelem a snažit se zajistit zaměstnancům takové finanční ohodnocení, aby mohli vstoupit do oddlužení a stabilizovat tím situaci sebe i své rodiny.

2 Cíle výzkumu

Cílem výzkumu je vytvoření analytického podkladu, který bude sloužit pro realizaci poradenského programu zaměřeného na snížení a další neprohlubování negativních dopadů předluženosti obyvatel Ralska. Výzkum prostřednictvím analýzy dat získaných z rozhovorů s předluženými obyvateli popisuje současný stav předlužení v obci s důrazem na situaci sociálně znevýhodněných osob.

2.1 Metodologické aspekty výzkumného šetření

Výzkum využil ve své metodologii kombinaci kvalitativních a kvantitativních metod, kdy jsou analyzována kvantitativní (povětšinou číselné údaje) a kvalitativní data (např. polostrukturované rozhovory) společně. Další z metod, uplatněných v předkládané zprávě, byl i tzv. desk research, tedy sekundární analýza dostupných zdrojů.

Terénní výzkum dat probíhal od března do května 2023. Vzhledem k cíli výzkumu, daného potřebou popsat situaci v obci detailněji, byl kladen důraz na kvalitativní výzkumné metody. Výběr respondentů probíhal nestatistickými metodami, tj. podle účelu a také podle dostupnosti a vhodnosti. Polostrukturované hloubkové rozhovory byly se souhlasem respondentů nahrávány a přepisy nahrávek následně zpracovány pomocí metody otevřeného kódování.

Tabulka 1 Přehled respondentů, se nimiž byly pořizovány rozhovory

Typ respondenta	Počet respondentů
Obyvatelé vybraných částí obce Ralsko (Ploužnice, Kuřívody a Náhlov)	14
Zástupci domovníků-preventistů	2
Zástupkyně terénních sociálních služeb zajišťovaných obcí	1
CELKEM	17

Zdroj: terénní šetření ASZ

Obyvatelé Ralska byli o realizaci výzkumu informováni v místním zpravodaji¹ i prostřednictvím domovníků-preventistů a pracovníků projektu Komunitní práce realizovaného Agenturou. Tento postup lze zpětně hodnotit jako přínos a zároveň jako bariéru – obyvatelé sledovaných lokalit při prvním navázání kontaktu s výzkumníky projeví velkou ochotu k rozhovorům, avšak když zjistili, že jim nebude na místě poskytnuto dluhové poradenství, jejich zájem opadl, což se projevilo i v obtížnější rekrutaci dalších respondentů. Na druhou stranu se tak ukázal zájem předlužených osob o informace a také to, že se nemají se svými problémy na koho obrátit.

¹ [Newsletter Template \(mestoralsko.cz\)](https://mestoralsko.cz)

2.2 Standardy výzkumné práce ASZ

Výzkumníci Agentury pro sociální začleňování (dále jen ASZ) ctí obecně uznávané standardy kvality a etiky výzkumné práce. Mezi tyto standardy kvality patří především dodržování zásady validity a reliability dat. Validity (platnosti) dat je v ASZ dosahováno dlouhodobým šetřením na místě, pečlivým výběrem (rekrutací) respondentů, užitím vhodných nástrojů výzkumu (scénáře rozhovoru, karty checklistů a indikátorů sociálního vyloučení, příp. výzkumnického deníku) i za pomoci přímých citací.

Pro zajištění validity dat výzkumníci v ASZ při své práci využívají tzv. metodu triangulace zdrojů, kdy závěry z terénního šetření vycházejí z kombinace min. 3 zdrojů zjištění informací. Práce výzkumníků ASZ je dále založena i na triangulaci výzkumných metod. Mezi standardní použité metody v ASZ tak patří zúčastněné/nezúčastněné pozorování, polostrukturované rozhovory, sekundární analýza získaných dat včetně statistických dat (deskresearch), skupinové rozhovory, příp. dotazníková šetření. Výzkumníci využívají i tzv. triangulaci zjištění v časové ose, tj. ověřují získaná data v rozličných etapách výzkumu.

Reliability (spolehlivosti) dat dosahují výzkumníci v ASZ standardizovaným postupem analýzy dat od jasně stanovených oblastí dotazování (scénáře rozhovorů), vyhotovením přepisů rozhovorů až po kódování sebraných dat (tzv. clustering). Při kódování výzkumníci ASZ redukuje velké množství získaných dat do menších počtů analytických jednotek (clusterů) na základě souvislostí (podobnosti či odlišnosti).

Se sběrem a s analýzou dat končí výzkumníci v ASZ v momentě tzv. nasycení (saturace) dat. Nasycením se chápe jev, kdy již nepřicházejí nové informace či poznatky z terénu, naopak se objevují stále stejné vzorce a kategorie.

Při své práci se výzkumníci ASZ řídí i Etickým kodexem výzkumníků Agentury pro sociální začleňování, který ukotvuje mimo jiné práci s citlivými daty či nestrannost vůči subjektům v terénu. Ve zprávách o výsledcích výzkumníci v ASZ jasně rozlišují mezi poznatky zjištěnými od respondentů, svou interpretací těchto poznatků a jakýmkoliv doporučeními na nich založenými. Použití tohoto kodexu mj. znamená, že v šetření není narušeno soukromí a důstojnost respondentů, respondenti byli vždy informováni o smyslu výzkumu a v případě nahrávání požádáni o jeho svolení. Samozřejmostí je i zaručená anonymita dotazovaných respondentů.

3 Hlavní zjištění

V následující části výzkumné zprávy je představen souhrn hlavních zjištění v jednotlivých tematických oblastech. Zjištění vyplývají z analýzy a interpretace kvantitativních a kvalitativních dat.

3.1 Analýza kvantitativních dat

Ralsko patří mezi obce s vysokým podílem osob v exekuci. Podíl osob v exekuci se v posledních letech, za něž jsou pro Ralsko dostupné údaje, pohybuje okolo 30 %. Z těchto údajů dále vyplývá, že mezi roky 2017 a 2019 došlo v Ralsku k poměrně výraznému zhoršení ve všech sledovaných hodnotách; vzrostl podíl osob v exekuci o 9,36 p. b., průměrný počet exekucí na osobu se zvětšil o 0,8, počet osob v exekuci se navýšil o 168 osob, celkový počet exekucí se zvýšil o 1 418 a podíl osob s 10 a více exekucemi vzrostl o 4 p. b., což znamenalo nárůst počtu obyvatel s 10 a více exekucemi o 60 osob. Detailnější údaje nabízí následující tabulka.

Tabulka 2 Exekuce fyzických osob v Ralsku

	2017	2020	2021	2022
Počet osob v exekuci	387	555	505	537
Počet osob s 10 a více exekucemi	87	147	140	142
Celkový počet exekucí	2253	3671	3639	3586
Průměrný počet exekucí na osobu	5,8	6,6	7,2	6,7
% podíl osob v exekuci	22,6	32	29,4	31,3
% podíl osob s 10 a více exekucemi	22	26	28	26

Zdroj dat: Mapa exekucí

Pozn.: Data jsou vždy k 31. 12., výjimkou je rok 2020, kdy jsou k 20. 4.

Z Tabulky 2 je zřejmé, že se situace v Ralsku za poslední sledované roky nezlepšuje a zůstává stejně nepříznivá. Počet osob s 10 a více exekucemi se v tomto období pohyboval okolo 140, počet osob v exekuci přesáhl 500. Celkový počet obyvatel obce k 31. 12. 2022 činil 2 273 osob, z toho bylo 1 851 osob starších 15 let.

Také další údaje, které se využívají k zhodnocení míry zatížení sociálním vyloučením, dokládají, že v Ralsku v posledních letech došlo k negativnímu vývoji. Vybrané ukazatele za roky 2019 až 2022 zachycují Tabulky 3 a 4.

Tabulka 3 Příspěvky na živobytí v Ralsku

	2019	2020	2021	2022
Počet vyplacených PnŽ	19	21	20	26
Počet společně posuzovaných osob u PnŽ	55	52	51	82
- z toho nezaopatřených dětí	23	18	22	40

Zdroj dat: MPSV

Pozn.: Údaje jsou vždy k 31. 12.

Tabulka 4 Uchazeči o zaměstnání v Ralsku

	2019	2020	2021	2022
Počet uchazečů o zaměstnání	47	76	63	100
- z toho v evidenci déle než 12 měsíců	8	16	21	21

Zdroj dat: MPSV

Pozn.: Údaje jsou vždy k 31. 12.

Pro úplnost je v Tabulce 5 uveden vývoj indexu sociálního vyloučení v Ralsku. Ten však z logiky svého využití zahrnuje jen některé vybrané ukazatele k dimenzím vyloučení z bydlení, chudoby (materiálního nedostatku), vyloučení z trhu práce, vyloučení ze vzdělávání a zadluženosti, takže neodráží například vývoj počtu osob s 10 a více exekucemi. Zvýšení počtu osob s vícečetnými exekucemi totiž může být pro obec větší zátěží než zvýšení celkového počtu osob v exekuci.

Tabulka 5 Index sociálního vyloučení v Ralsku

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Index sociálního vyloučení	15	10	12	14	13	15

Zdroj dat: ASZ

3.2 Příčiny předlužení

Podle dokumentu Metodika řešení předluženosti nejchudších obyvatel² lze příčiny předlužení sledovat ve třech rovinách — individuální, tržní a legislativní/systémové. Zjištění výzkumu provedeného mezi obyvateli Ralska, která budou v následujícím textu představena, se ve velké míře shodují s příčinami předlužení formulovanými v uvedené metodice:

Řada spotřebitelů podlehla manipulativní nabídce úvěrových společností v důsledku nedostatku znalostí základních údajů z oblasti finanční gramotnosti, finanční tísně a naivity.

Spotřebitelé navíc špatně odhadli svoje reálné možnosti. Při svém rozhodování neuvažovali v dlouhodobém horizontu, nepočítali s nenadálými životními událostmi.

Ve chvíli, kdy byli vystaveni nekalým tržním praktikám a uvědomili si to, neuměli se jim včas a účinně bránit. V tom sehrála roli nízká znalost vlastních práv a nedostatečná schopnost jejich formálního vymáhání (MPSV, 2015).

Individuální příčiny předlužení jsou často dávány do spojitosti s nízkou finanční gramotností, neschopností zodpovědně hospodařit, nedostatečným právním povědomím a neschopností bránit se a vyhledat odbornou pomoc. Poznatky z praxe však potvrzují, že byť je posilování vzdělávání v oblasti finanční a dluhové gramotnosti velmi důležité, není klíčovým nástrojem k vyřešení stávající rozsáhlé předluženosti³.

Další příčiny předlužení souvisí s trhem s půjčkami a byznysem s dluhy. V oblasti poskytování a zprostředkování úvěrů působilo několik desítek tisíc podnikatelských subjektů. Počet oficiálních nebankovních poskytovatelů spotřebitelských úvěrů se po změně zákona snížil na necelou stovku subjektů, pouze jednotky z nich představují etablované a transparentní nebankovní společnosti⁴. Mnoho společností stále staví svůj byznys na vědomém využívání neznalosti, naivity a finanční tísně dlužníků. Smluvní vztahy mají na míru šité pro rizikové klienty, u kterých doufají, že ve smluvním vztahu neobstojí a teprve na selhání klienta generují svůj zisk. Byznys s půjčkami a vymáháním dluhů jako jednu z příčin předlužení zachytil i výzkum v Ralsku.

Experti z Centra pro společenské otázky – SPOT v analýze, jak vznikaly a rostly dluhy od nultých let do současnosti⁵ identifikovali čtyři základní pilíře byznysu s dluhy, které zákonodárci odstranili či omezili až v průběhu posledních let. Mezi čtyři systémové podmínky, které společným působením vedly k rozvoji obchodu s dluhy patřily neregulované drobné půjčky poskytované za nemorálních smluvních podmínek, nepřiměřené odměny za úkony, pasivita soudů a součinnost rozhodců, volný trh s exekucemi.

² [Metodika řešení předluženosti nejchudších obyvatel – MPSV – 2015 – Agentura pro sociální začlenování \(socialni-zaclenovani.cz\)](#)

³ Kam dál v dluhové problematice? Výstup z kulatého stolu pořádaného Charitou Česká republika v rámci projektu Ke kvalitě v Charitě II, 4. března 2020 [001935.pdf \(charita.cz\)](#)

⁴ [ODPOVĚDNÉ ÚVĚROVÁNÍ | Jak přežít dluhy \(jakprezitedluhy.cz\)](#); [Index odpovědného úvěrování: nejlepší pomocník při výběru půjčky \(i\) - Člověk v tísni \(clovekvtisni.cz\)](#)

⁵ [Jak rostly dluhy-FINAL.pdf \(pracevobci.cz\)](#)

Z výše uvedeného vyplývá, že na předluženost nelze nahlížet primárně jako na selhání dlužníků, došlo také k selhání systému, který vznik vnitřně provázaného systému dluhových pastí umožnil. Pokud se obec rozhodne předlužení svých obyvatel řešit, měla by se pokusit vidět problém v jeho komplexnosti a nezapomínat, že neřešitelné dluhové pasti nedopadají jen na dotčené osoby a jejich rodiny, ale způsobují sociální a hospodářské problémy celé společnosti⁶.

3.3 Pád do dluhové pasti

V rozhovorech s obyvateli Ralska se jako příčiny pádu do dluhů objevovaly životní události jako rozchod s partnerem nebo úmrtí partnera či rodiče, ztráta práce, úraz nebo dlouhodobá nemoc. Ale také nízké příjmy, chudoba a nemožnost našetřit si finanční rezervu.

Většina respondentů si půjčovala několik stovek nebo jednotek tisíc korun, tyto drobné půjčky však narostly do desetitisíců až statisíců a v mnoha případech i dále rostou.

Právě to byly maličkosti, telefony nějaké a nic vážného. To bylo dávno už. Ale že bych si vzal nějaké velké půjčky, nebo něco, tak to ne. Ale pak to naskákalo. (muž, 56 let)

Byla jsem mladá a blbá. Začaly frčet telefony, hlavně T-Mobile. Takže tak nějak... Mám čtyři, nebo pět exekucí. Ale ony tam nebyly ty dlužné částky velké. To bylo všechno, co šlo úplně mimo. A teď mi to stoupá ještě více a ještě více. ...Je to celkově kolem 400 000. (žena, 45 let)

Půjčkami nefinancovali pouze mobilní telefony a jinou elektroniku, ale také nutné výdaje domácnosti, hlavně pokud došlo k výpadku příjmu.

Třeba jsme si brali, když jsem dělala sama, manžel nedělal, tak jsem si pomáhala, jak se dalo. Třeba dávali ty telefony, my jsme je nabrali a měli za to peníze. Jestli jsi to dobře pamatují. Potom dávali nějaké šeky, ale co to bylo, to už si nepamatují, 1000 korun na každé poště jste mohla vybrat 1000 Kč třeba. A to se dalo dohromady a bylo z toho hodně peněz. (žena, 54 let)

Oženil jsem se, vzali jsme si nějaké půjčky na vybavení bytu a tak. Pak jsme se rozvedli. Já jsem měl příjem, ale prostě to nešlo, nájem a všechno, to nešlo utáhnout... (muž, 47 let)

Někteří respondenti si půjčovali na splátky jiných dluhů. Tím však stávající dluhy nevyřešili, naopak jim vznikly dluhy nové. To je situace častá u mnoha předlužených lidí.

Víte, co je nejhorší? Když se dostanete do situace, kdy pak vymlacujete klín klínem. ...dostal jsem se do situace, kdy jsem přišel o práci. Na chvílku,

⁶ Více k tématu dopadů předlužení na českou společnost je možné najít na webu Institutu prevence a řešení předlužení: [Exekuce domácností brzdí společnost i ekonomiku. Pomoci mohou radnice | INSTITUT PREVENCE A ŘEŠENÍ PŘEDLUŽENÍ \(institut-predluzeni.cz\)](https://www.institut-predluzeni.cz/), ve studii SPOT, na kterou již bylo odkazováno na předchozí stránce. Nebo na webu Člověka v tísní: [Proč potřebujeme nové podmínky oddlužení - Člověk v tísní \(clovekvitisni.cz\)](https://www.clovekvitisni.cz/)

nebylo to na dlouho, ale ono to stačilo. Takže prostě mi to nestačilo, ty peníze. Tak jsem si půjčoval od těch nebankovních institucí, a to byl ten největší průšvih. Protože jsem si půjčil jednou, pak podruhé, a pak už to šlo, abych to mohl splácet, tak jsem mlátil klín klínem. Až toho bylo až moc. (muž, 49 let)

...potom jsem si zase vzal půjčku, abych vykryl to na Slovensku, ale napoprvé mi to nevyšlo... Tak potom jsem si musel vzít ještě druhou, takže se to zase navýšilo. Potom jsem zaplatil tu na Slovensku, naštěstí... Ale i tak jsem stále nevycházel. Zase nějaký úvěr, protože jsem potřeboval vybavit si byt, protože tu byl nezařízený. Takže na to jsem si půjčil další peníze. A stále jsem to lepil. Lepil jsem to, protože jsem nevycházel, druhou půjčkou, třetí půjčkou. (muž 38 let)

Z výpovědí respondentů vyplývá, že si často půjčovali u nebankovních společností. Malé úvěry zde byly dostupné i pro nebankovní klienty, kteří by pro riziko nesplácení od banky půjčku nedostali. Jak už bylo zmíněno, dlužné částky mohly narůst na mnohonásobek původního dluhu. Lidé se snadno dostávali do dluhové spirály.

...to bylo to nejhorší, co jsem mohl udělat. Ty rychlopůjčky. Tam je nejhorší to, u těch nebankovních institucí, že vy si od nich vezmete peníze a hned první, co vám oni vezmou, je první splátka. Takže když řeknu, půjčil jsem si 10 000, ale už mi z toho tři vzali. Ale těch 10 000 jsem potřeboval. Takže i toho člověka donutí k tomu, aby si zase vzal další půjčku. A furt se to tam takhle nabalovalo... (muž, 49 let)

3.4 Dostupnost dluhového a právního poradenství

V souvislosti s předlužením se často se zdůrazňuje finanční gramotnost a finanční vzdělávání. Vzhledem ke složitosti systému půjček, dluhů a jejich vymáhání však nelze očekávat, že se v něm každý bude dobře orientovat. Mezi předluženými zároveň převažují lidé s nižšími příjmy, nižším vzděláním a omezeným sociálním kapitálem, což přispívá k tomu, že odborné konzultace jsou pro část dlužníků zcela nedostupné. Rozložení bezplatných dluhových poraden není rovnoměrné a v některých regionech jich není dostatečný počet⁷, dojíždění do poradny navíc pro předlužené znamená další výdaje.

Z rozhovorů je patrné, že dluhové a právní poradenství není respondentům dobře dostupné. Je zcela jasné, že pracovníci obce nemají potřebnou časovou a odbornou kapacitu na řešení situace zadlužených obyvatel v dostatečném rozsahu a komplexnosti. V obci v době výzkumu

⁷ Nejblíže bezplatné dluhové poradny pro Ralsko lze vyhledat v mapě dluhových poraden na webových stránkách [Mapa dluhových poraden | Jak přežít dluhy \(jakprezitudluhy.cz\)](#). Na stránkách Mapy exekucí jsou zveřejněny kontakty na organizace pomáhající s dluhovou problematikou [Bezplatné dluhové poradny – Mapa exekucí \(mapaexekuci.cz\)](#).

působila jedna terénní sociální pracovníce (úvazek 1,0), která kromě realizace terénních programů vykonává jako pověřený zaměstnanec obce veřejné opatrovnictví.

To jsem byl za paní, co byla tady dole, sociální pracovníce. Tak ona mi to vysvětlovala. Ale nic z toho nebylo. Finančně jsem nebyl ještě jak teď. Chodil jsem k té paní tady, jak byla, a občas, když mi přijde nějaká exekuce, nějaký papír, tak ona mi poradí. Teď jsem měl nějakou exekuci, tak jsem nevěděl, tak jsem šel za ní a ona mi to vypsala. (muž, 56 let)

Já bych byla ráda, kdyby mi s tím někdo poradil, nebo pomohl. Sociální pracovníci jsem poprosila, jestli by mi to neudělala [komunikace s exekutorem]. Ona tam zatelefonovala a napsala tam. (žena, 62 let)

Někteří respondenti poukazovali na skutečnost, že sociální pracovníce může zprostředkovat potřebnou odbornou pomoc v jiných městech regionu, ta je však pro řadu obyvatel Ralska hůře dosažitelná kvůli špatné dopravní dostupnosti.

Teď co jsem slyšela, tak snad vyšlo, že paní [sociální pracovníce] má někoho, ale buď do Nového Boru nebo do České Lípy. Což pro některé lidi tady je docela složité. Protože odtud ten autobus jezdí opravdu málo, jen po ránu a potom až odpoledne. Ale cestovat celý den pro ty některé lidi je špatné. Ne každý tady má auto. (žena, 38 let)

Zaměstnaní respondenti, ať už pracovali pro obec nebo pro jiného zaměstnavatele, uváděli, že jim s exekucemi pomáhají účetní. Účetní, respektive zaměstnavatelé, mají přesné informace o příjmech zaměstnanců a o jejich exekucích, a proto se nabízí, že by mohli být vhodným partnerem pro zmapování osob potřebujících pomoc se zadlužeností. Zvláště pak pokud zaměstnavatelem předlužených obyvatel je obec.

Já mám práci, takže tahle paní účetní tam hodně pomáhá. Mě pomáhají hodně v práci. Takže já, když půjdu za tou paní [příjmení účetní], nebo paní [příjmení účetní], tak ony mi určitě poradí ještě lépe. A snaží se mi pomáhat, to jo. ...My jsme o tom mluvili v práci. S tou paní účetní. Ona mi poradila, že si to mám dát tak, aby mi nestrhávali tolik peněz, když to bude pohromadě. Že bych to měla lepší. (žena, 47 let)

Byla jsem se poradit za paní účetní a chtěla jsem, aby mi alespoň postupně strhávala, alespoň po tisícovce, nebo 500. Řekla, že nemůže, že je to zákonem dané, že pořád mám pod životní minimum, že mi nestrhávají nic, protože nemůžou. (žena, 45 let)

Ve skupině respondentů byly zaznamenány osoby, které deklarovaly, že by potřebovaly odbornou pomoc, ale neví, na koho se obrátit a z různých důvodů zatím nevyužily nebo nechtějí využít terénní sociální služby poskytované obcí. Pro tyto lidi by měly být přístupné kontakty na poskytovatele dluhového poradenství, zvláště pak na neziskové dluhové poradny, jejichž služby jsou dostupné i pro nízkopříjmové osoby. Zpřístupnění kontaktů by bylo vhodné

zabezpečit tak, aby byla zachována anonymita a soukromí zájemců o poskytnutí služeb, tzn. v online prostředí (webové stránky obce, sociální sítě, v místním zpravodaji a na veřejných plochách k tomu určených (např. volně přístupné nástěnky – sportovní klubovna v Ploužnici, NZDM v Náhlově, aj.).

Současné technologie umožňují využití online nástrojů k poskytování poradenství. Příkladem je distanční poradenství organizace Člověk v tísni⁸. Jedná se o dluhovou helplinku, také lze využít emailový formulář, který zájemce vyplní a následně je kontaktován poradenským pracovníkem, nabízena je rovněž možnost videohovoru. K tomu, aby takové nástroje zmírňovaly potíže dostupnosti dluhových služeb, je třeba dostatečná informovanost potenciálních klientů a možná ještě více informovanost sociálních pracovníků a zástupců obcí, kteří se s předlužeností obyvatel potýkají. Online nástroje samozřejmě mají své limity, některé skupiny, např. senioři, mohou mít potíže s využíváním nových technologií. Jak už však zaznělo, pro člověka v obtížné životní situaci bez dostatečných příjmů je cestování do vzdálenějšího místa značnou překážkou pro využití odborného poradenství.

Žádný z respondentů nezmínil, že by oslovil některou z neziskových dluhových poraden ani že by takovou poradnu znal.

Několik respondentů využilo nabídky služeb advokátních kanceláří, které jim doporučili známí či je vyhledali pomocí internetu. Jednomu z respondentů se podařilo prostřednictvím kontaktované advokátní kanceláře vstoupit do oddlužení, další z nich už tak úspěšní nebyli.

Tak o těchto věcech jsme se bavili se známou, tak jsem jí to řekl a ona mi nahrála paní právníčku. Tak jsem jí zavolaal a ona, jo, není problém, můžeme to dát dohromady. Sepsalo se to, poslal jsem tam všechny ty věci, co jsem měl k tomu, ty smlouvy a tak. A zařídilo se to. A ještě dobré na tom bylo, že protože ona byla i u mě, ta správkyně, to bylo první, co udělala, že mě navštívila, takže jsme si o tom popovídali u mě doma. A pak mi zavolala ta správkyně, že to je v řízení... Už to platím rok, ne, dva roky to budou, plus minus. Protože to prošlo soudem a vším, tak mi to potvrdili. (muž, 49 let)

Všechno jsem našla na internetu i jsem to takhle online vyřídila všechno. Ale pak mi přišlo, jako že chtějí zaplatit, a to už na to nemám. Byla to advokátní kancelář [název advokátní kanceláře]. ...Tady jsem dostala informace, co všechno chtějí. To už mám taky. Ale to za to chtějí taky peníze. Takže tak nějak. Ani jsem jim to neodeslala, protože když jsem viděla, že chtějí peníze, takže už jsem v tom nepokračovala. (žena, 45 let)

Přímo v Ralsku není přítomný žádný akreditovaný subjekt, advokát, notář, insolvenční správce či soudní exekutor, který by s dlužníkem mohl sepsat návrh na povolení oddlužení. Ztížená dostupnost takových subjektů spolu s nedostatkem informací představuje pro předlužené bariéru vstupu do oddlužení. Nejbližším akreditovaným subjektem je podle Seznamu

⁸ [Dluhová helplinka Člověka v tísni \(cervenosluchatko.cz\)](http://Dluhová%20helplinka%20Člověka%20v%20tísni%20(cervenosluchatko.cz))

akreditovaných osob⁹ na stránkách www.justice.cz Poradna při finanční tísni, o.p.s. poskytující služby v České Lípě. Terénní sociální pracovnice v rozhovoru uvedla, že zprostředkovává klientům kontakt na advokáty v České Lípě a Mimoni.

3.5 Přehled předlužených o vlastních dlužích

Absence dluhového poradenství byla potvrzena i v rozhovorech, neboť velká část respondentů se ve svých dlužích dostatečně neorientovala a ani ti, kteří projevili motivaci začít svou situaci řešit, neměli informaci, že mapování dluhů je základním krokem.

Jak už bylo zmíněno, většina respondentů měla o svých dlužích jen minimální přehled. Jednalo se především o dlouhodobě exekvované. Někteří z nich uváděli, že mají zájem to změnit, ale neznají způsob, jak takové informace získat.

Já vím, že tu půjčku mám, třeba, ale tu částku tam nevím, kolik tam je. Kolik tam naskočilo penále a tak. Mám asi čtyři půjčky a nevím ty částky, kolik tam mám. ... Takhle, z důchodu mi strhávají exekuci. Něco platím, ale mám tam ještě nějaké exekuce. (muž, 56 let)

Nevím kolik mám exekucí, tak 5 nebo 6, a už hodně dlouho. Nemám ponětí, jak vysoký je dluh. Já už mám něco vyplaceno, ale nevím kolik. To budu muset dojít za účetní a zjistit to. (žena, 52 let)

O své dluhové situaci měli reálnou představu především respondenti zvažující možnost oddlužení nebo ti, co už v oddlužení jsou.

Mám 6 exekucí, do 100 tisíc. Všechny papíry mám, všechno si schovávám. Víím, že je to potřeba pro ten bankrot. Já jsem si to všechno přečetla než půjdu s tím něco podniknout. (žena, 23 let)

Bylo to 350 tisíc, plus úroky tam byly. Takže celková částka byla asi 520 tisíc, což bylo docela hodně. Smlouvy, co jsem měl a tak, všechno, jsem měl k dokumentaci. ...poslal jsem pak všechny ty věci, co jsem měl k tomu, ty smlouvy a tak, právníce, aby se to [návrh oddlužení] sepsalo. (muž, 49 let)

Přehled měli také respondenti, kteří jsou zaměstnaní a exekuce jim je srážena ze mzdy.

Mám exekuce, Provident, Cetelem a pak mám Raiffeisenbank, dluh je 300 tisíc. Strhávají mi 3 500, 4 000. (muž, 47 let)

Já sama mám exekuci. Je nepřednostní. Výši dlužné částky víím, kolik jsem splatila to nevím, ale paní účetní by mi to určitě vyjela. Ale víím, že to bylo docela dost, ale už se to splácí třetím rokem, tak už to taková částka není. Já už jí mám dlouho, takže mi strhávali furt normálně peníze. Předtím to bylo,

⁹ [Seznam akreditovaných osob \(justice.cz\)](http://www.justice.cz)

že mi prakticky strhávali z platu, jelikož mám na sebe dítě, tak mi nemohli brát větší částku, ale většinou to bylo třeba 1 500. Když byly potom nějaké bonusy, tak půlku z těch bonusů mi strhávali. Teď to změnili, tak mi prý musí nechávat přes 17 000. A z toho, co mám navíc, tak mi seberou třeba 250 Kč. (žena, 47 let)

3.6 Informovanost o oddlužení

V současné době existuje jen jedna efektivní cesta ven z dluhové pasti, a tou je oddlužení. Podle výzkumu PAQ Research¹⁰ je důležitým faktorem, který rozhoduje o tom, že předlužení lidé nevstupují do oddlužení, nedostatečná informovanost. Nízká míra informovanosti byla zjištěna u 45 procent dotazovaných. Tito lidé neví, jak do insolvence vstoupit nebo neví nic o jejím průběhu, někteří z nich o možnosti oddlužení ani nikdy neslyšeli. Obdobné výsledky přinesl i výzkum v Ralsku.

Významná část respondentů v rozhovorech uvedla, že nemá o oddlužení dostatečné informace. Mezi respondenty byly osoby, jež o možnosti oddlužení nevěděly téměř nic nebo jejich informovanost byla velmi nízká.

To oddlužení. To by bylo ulehčení. Nevím, přesně jak to probíhá. Něco jako splátkový kalendář, nebo něco? A bude tady nějak to oddlužení? (žena, 38 let)

Někteří lidé říkali, tu insolvenční, jak říkáte, že když jste měli 100 nebo 150 tisíc, tak se do toho nevešla. Ta částka musela být větší, aby se to do toho vešlo. Měl bych zájem. Ještě jsem se chtěl zeptat, dejme tomu, kdybych měl 300 tisíc, nebo 250 tisíc, kolik měsíčně bych platil? (muž, 56 let)

Jak už bylo zmíněno, někteří respondenti si informace o oddlužení aktivně sami vyhledávali. Z jejich výpovědí je zřejmé, že mají alespoň základní představu o podmínkách vstupu do oddlužení a o jeho průběhu.

Já bych je [exekuce] řešila, že bych to dala do bankrotu. Dala bych to do bankrotu na 5 let. To je prý na 5 let, a že se to bude strhávat, že prostě budeme na kontrolách, ale po pěti letech jsme čistí. (žena, 23 let)

Máme dvě minimální mzdy, se kterými žijeme. Nic víc nebereme. Nikdo nám z úřadu ani nepomůže, to zadruhé. Mám školáka, ten je ve škole, a ještě mám dceru na střední. Takže nestíhám, fakt se v tom potápím taky. Potápím se. Jelikož mám dvě děti, takže mi účetní nechce nic brát, protože je zákon, že já prostě musím mít 18 200. Ale ani tu výplatu takovou nemám. Takže mi

¹⁰ Výzkum PAQ Research zpracoval pro organizace RUBIKON Centrum, Institut prevence a řešení předlužení a Charita ČR v roce 2022. Výstup Faktory odrazující od vstupu do oddlužení je dostupný na těchto webových stránkách [Předlužené lidi od oddlužení odrazuje výše srážek i neznalost \(paqresearch.cz\)](https://paqresearch.cz).

to vlastně nikdo nestrhává, i pokud pracuji. Takže jsem si požádala o insolvenční. Už mám tady veškeré papíry. Ale chtějí po mně [advokátní kancelář] 4 000, ale já nemám ani ty 4 000. Já to nemám z té výplaty z čeho dát, ani z těch dvou. (žena, 45 let)

S informacemi o oddlužení byli seznámeni i lidé, kteří se rozhodli, že do oddlužení nevstoupí. V jejich případě šlo o zcela pragmatické rozhodnutí – srážka ze mzdy je u nich nižší, než by byla splátka pro oddlužení, protože část mzdy je jim vyplácena neoficiálně.

Já jsem přemýšlel nad tou insolvenční, ale mě šlo prostě o to, aby mi nestrhávali takový randál. Je to jednoduché, vydělám si peníze a nestrhne mi exekutor takový randál, jako kdybych byl pod normální firmou. Mně strhávají třeba 3 500, 4 000. Když jsem dělal tady v [název firmy], tam jsem byl pod kmenem a tam mi brali 17 000. Insolvenční teda ne, kvůli penězům, to je všechno. (muž, 47 let)

3.7 Informovanost o podmínkách vstupu do oddlužení

Do oddlužení mohou vstoupit dlužníci, kteří splňují zákonné podmínky pro jeho splnění. Pro vstup do oddlužení je nutný legální příjem, např. mzda, důchod nebo rodičovský příspěvek. Výpočet výše srážek z příjmu je přesně stanoven zákonem, a to podle toho, zda jde o jednotlivce, nebo o člověka vyživujícího další osoby, a podle výše příjmů. Dlužník musí být po celou dobu oddlužení schopen hradit svým věřitelům minimálně stejnou částku, jakou činí hotové výdaje a odměna insolvenčního správce, což je v případě jednotlivce 1 089 Kč, v případě manželů 1 634 Kč. Dlužník tedy musí mít dostatečný příjem, aby z něj bylo možné po odečtení nezabavitelné částky strhávat alespoň tolik. Tzn. že minimální splátka v oddlužení v roce 2023 je 2 178 Kč.

V souboru respondentů byl pouze jeden, který do oddlužení vstoupil a plní zákonem dané povinnosti. Je zaměstnaný a má pravidelný plat dostatečně vysoký na to, aby splnil výše uvedené podmínky. Respondenti zvažující oddlužení, dokonce i ti, kteří již oslovili advokátní kanceláře, si nebyli zcela jisti, zda splňují podmínky vstupu do oddlužení s ohledem na výši svého příjmu.

Součástí rozhovorů bylo také mapování příjmů a výdajů domácností respondentů. Získané informace o příjmech a další potřebné údaje (např. počet vyživovaných osob nebo přibližná výše dluhu) byly vloženy do kalkulačky oddlužení na stránkách justice.cz. Podobných kalkulaček je dostupných více a slouží jako první pomocná informace pro dlužníky, kteří uvažují o tom, že podají k soudu návrh na povolení oddlužení. Na následujících obrázcích (snímcích obrazovky) jsou zobrazeny výsledky po zadání údajů získaných od respondentů.

Respondent, 16 200 Kč příjem ze mzdy, 2 vyživované osoby, nemá manžela/manželku

Kalkulátor splátek pro oddlužení plněním splátkového kalendáře

Výše měsíčních splátek pro oddlužení plněním splátkového kalendáře je vymezena jako rozdíl mezi příjmem dlužníka a finanční částkou ve výši nezbytných finančních prostředků sloužících k zajištění základních životních potřeb dlužníka a jeho rodiny, přičemž způsob výpočtu výše těchto nezbytných finančních prostředků je stanoven právními předpisy.

Počítat s hodnotami pro rok	Děti a další vyživované osoby	Manžel/ka
2023 výpočet od 1.1. ▾	2	ne ▾
Čistá mzda (měsíční)		
16200		
Měsíční splátka pro oddlužení	0	
Mzda k výplatě	16 200	
Celková výše splátek pro oddlužení za 5 let	0	
Vypočet je platný ke dni	1.1.2023	

[Kalkulátor splátek - Insolvency - Justice.cz](#)

Respondent, 13 000 Kč příjem z invalidního důchodu, bez vyživovaných osob, nemá manžela/manželku

Kalkulátor splátek pro oddlužení plněním splátkového kalendáře

Výše měsíčních splátek pro oddlužení plněním splátkového kalendáře je vymezena jako rozdíl mezi příjmem dlužníka a finanční částkou ve výši nezbytných finančních prostředků sloužících k zajištění základních životních potřeb dlužníka a jeho rodiny, přičemž způsob výpočtu výše těchto nezbytných finančních prostředků je stanoven právními předpisy.

Počítat s hodnotami pro rok	Děti a další vyživované osoby	Manžel/ka
2023 výpočet od 1.1. ▾	0	ne ▾
Čistá mzda (měsíční)		
13000		
Měsíční splátka pro oddlužení	0	
Mzda k výplatě	13 000	
Celková výše splátek pro oddlužení za 5 let	0	
Vypočet je platný ke dni	1.1.2023	

[Kalkulátor splátek - Insolvency - Justice.cz](#)

V obou případech respondenti nesplňují podmínky vstupu do oddlužení, protože jejich příjem je nízký. Tato situace byla zaznamenána zejména u žen bez manžela/partnera, které se starají o nezletilé děti. Přesto, že mají zaměstnání a díky tomu i pravidelný příjem, nesplňují podmínky oddlužení. Z jejich výpovědí vyplývá, že aktivní hledání práce s lepším mzdovým ohodnocením není příliš úspěšné. Předlužení nepředstavuje v hledání práce významnou překážku. Tou je především péče o malé děti nebo nízká dostupnost lépe placených pozic v blízkosti bydliště.

V téhle lokalitě je to s prací těžké. Protože bych potřebovala tu ranní směnu kvůli synovi. Já jsem volala všude a oni mi řeknou, třísměnný provoz. Ale kam dám syna večer? A oni mi řeknou, tak bohužel, musíte čekat. (žena, 23 let)

Zrovna dneska jsme byli na pohovoru ve fabrikách, pozice skladník. Byli jsme ve třech. Jenže ty práce jsou takové, že oni chtějí lidi přijmout, ale vzhledem k tomu, že je ta situace, jakoby ta válka, mají tam plno Ukrajinců a my jsme v té práci omezení. Takže když jsme zrovna dneska byli v Liberci, na zdvižák, balírna je to. Takže tam je práce taky omezená, a to tak, že v týdnu, mi řekl, například dva, tři dny jedou, než se to znova rozběhne. Byli jsme v další, teď ani nevím, jak se to jmenuje, to nám řekni to samé. Na tři směny, a za cenu nám řekla kolem 25, ale to je jenom hrubá. Takže bych v podstatě byla na tom ještě hůř, protože odsud do Liberce dojíždět, benzín, svačiny, takže bych prodělala ještě více, než jsem tady v té práci, protože to mám tady ve [název obce]. Takže taky jsem v koncích. (žena, 45 let)

Další z respondentů, kteří nesplňují podmínky vstupu do oddlužení, jsou důchodci jejichž starobní či invalidní důchod je také nízký.

Už bylo zmíněno, že někteří respondenti, jejichž příjem by byl pro oddlužení dostačující, se rozhodli, že do něj nevstoupí, protože srážky z příjmu jsou v exekuci nižší než v oddlužení. Toto je podle výzkumu PAQ Research největší bariéra, která vadila 58 % cílové skupiny dlužníků, ale i polovině zájemců o oddlužení.

3.8 Předlužení sociálně vyloučených osob

Obyvatelé SVL či obecně lidé sociálně vyloučení patří mezi skupiny obyvatel, které svým příjmem na oddlužení nedosáhnou a nemají prostředky, jak se z předlužení dostat vlastními silami. Proto volí různé strategie, jak svou situaci zvládnout. Mnozí předlužení lidé hledají nelegální práci, která se jim finančně vyplatí. K tomuto řešení jsou však zatlačeni i ti, kteří by raději pracovali legálně. Část předlužených rezignuje a je zcela závislá na sociálních dávkách. Někteří se uchylují ke kriminalitě.

Někdy jsou na tom ve výsledku paradoxně hůře ti, kteří jsou aktivní a snaží se svou složitou situaci řešit legálně. Příkladem může být respondentka výzkumu, která má dlouhodobě zaměstnání, hledá lépe ohodnocenou práci, ale kvůli nízkému příjmu na oddlužení stejně nedosáhne. Kvůli vysokému nájmu jí zbyde jen velmi nízká částka. Nemá šanci přestěhovat se do standardního bydlení, dostupné je pro ni a její rodinu pouze bydlení v jiné SVL v obci. Celá situace respondentku velmi stresuje a už skoro ztratila důvěru v to, že jí někdo může pomoci.

Velmi podobně je na tom i velká část ostatních sociálně vyloučených respondentů, kteří si aspoň podle výpovědí závažnost své situace uvědomují a deklarují motivaci ji řešit. Výzkum

zjišťoval příjmy a výdaje domácností respondentů na nájem a služby s cílem dospět k odhadu částky, která jim zůstane na živobytí.

Mě zbyde 4 000, to mi zbyde čisté. Půjdu do lékárny a zaplatím 900 jak nic, někdy i víc. Jídlo, to je taky tak asi 1 000. A co jsou dneska 2 000? (muž, žije sám v obecním bytě)

Mám jenom přídavky 630. A alimenty jsou 2 000. Vlastně mě teď živí a šatí rodiče. Všechno platí rodiče. Byla jsem i na úřadě práce tady a říkám, já jsem samoživitelka, jestli mám alespoň na něco nárok. Hmotná nouze, zamítnuto, protože nás vlastně jakoby podporují rodiče. (žena, žije s dítětem u rodičů v obecním bytě)

Tak kolem 5 000. Ale z toho mám na počítaných 1 800 jenom syn na autobusy a svačiny do školy. Tak to mám na počítaných kolem 1 800, 1 600 měsíčně, jenom pro něj, z těch pěti. A dcera škola, svačiny. Autem do práce... Moc toho nezbyde. (žena, žije s partnerem a dětmi v bytě soukromého vlastníka)

3.9 Možnosti obce v řešení předluženosti obyvatel

Obce nemají příliš možností, jak výrazně změnit situaci předlužených občanů. Vzhledem k naléhavosti problému však musí hledat prostředky pro uplatnění takových lokálních politik, které nebudou přispívat ke konzervaci nebo k prohloubení nepříznivé situace předlužených. Z tohoto hlediska bývá klíčová role obce v oblasti bytové politiky, neboť určuje pravidla a podmínky pro uplatňování postupů vůči obyvatelům, jež se s obcí nacházejí ve vztahu nájemníků nebo žadatelů o obecní byty. Je to obec, kdo nastavuje mechanismy, které vůči dlužníkům využívá v okamžiku, kdy se stane věřitelem. Ralsko disponuje poměrně rozsáhlým bytovým fondem, větší počet bytů v Plouznici vlastní také město Mimoň. Terénní sociální pracovnice spolupracuje s bytovou komisí při přidělování bytů žadatelům a mezi její agendu patří i prevence ztráty bydlení, například sjednávání splátkových kalendářů.

Obec ve strategických dokumentech deklaruje podporu odborného poradenství a bezplatné právní pomoci pro své obyvatele. V Ralsku se v minulých dvou letech realizoval projekt¹¹, jehož hlavním cílem bylo zlepšení situace obyvatel sociálně vyloučených lokalit v oblasti financí (dluhů), bydlení a v oblasti snížení míry patologických jevů u mladých osob 15+. Dvě klíčové aktivity byly zaměřené přímo na oblast zadluženosti – Analýza dluhové situace CS a posílení kompetencí CS v oblasti financí a tvorba edukačních a informačních materiálů k oblasti dluhů a prevence ztráty bydlení.

Závěrečná evaluační zpráva projektu Preventivní sociální práce v Ralsku¹² (dále také „Závěrečná evaluační zpráva“) konstatuje, že dluhová poradna financovaná z projektu při

¹¹ Preventivní sociální práce v Ralsku reg.č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_052/0016597. Více informací: [Preventivní sociální práce v Ralsku | Město Ralsko \(mestoralsko.cz\)](https://www.mestoralsko.cz/)

¹² [Zaverecna-evaluacni-zprava-projektu.pdf \(mestoralsko.cz\)](#)

městském úřadě funguje dobře, je dostupná, zájem o její služby je mezi lidmi s ohledem na možnosti projektu dostatečný a rostoucí. Odborná garantka k tomu v průběhu projektu upřesnila: „V projektu máme cílovou hodnotu 60 osob, pro které bude vypracována dluhová a sociální anamnéza, přehled řešených opatření, 10 splátkových kalendářů a 5 insolvenčních návrhů ve fázi podání. My za klienty nemůžeme udělat úplně všechno, musí se podílet, přebírat poštu, jezdit na úřady s dokumenty, často se nám stává, že začneme, ale lidé se v průběhu vytratí, třeba měsíce nereagují, nebo nesplní tu část, která je na nich.“

V Závěrečné evaluační zprávě se dále uvádí:

Z hlediska úspěšnosti procesu insolvenčních návrhů dluhová poradkyně uvedla: „Nejvíce se nám dařilo u seniorů, kteří jsou zadlužení. Je tam zaručený příjem (důchod). A potom u pracující střední třídy z majority, spíš žen než mužů. Tyto ženy (i samoživitelky) mají trvalý příjem a daří se dluhy vyřešit oddlužením. Na pět let zatnou zuby, vydrží, dluhy se sečtou, dostanou pravidelnou splátku a snaží se. Oddlužení vnímají jako cestu na konec tunelu – když pracuji, za pár let se ze své vyčerpávající situace dostanu.“

Při zjišťování, jestli lze vysledovat nějaké společné charakteristiky lidí, u kterých se oddlužení formou osobního bankrotu dosáhnout nedaří, evaluátor dospěl k závěru, že první schůzkou obvykle končí setkání s klienty, kteří sami nechtějí být aktivní a mají od podpory nerealistická očekávání. Přidává tvrzení dluhového poradce, že tito klienti, nejčastěji jde o dlouhodobě nezaměstnané osoby a členy vícečetných rodin, očekávají „že dluhová poradna na úřadě zařídí například to, aby u jejich dluhů nebyly úroky. A při spolupráci chtějí, abychom za ně všechno udělali, čekají, že my napíšeme dopis, my zatelefonujeme exekutorovi, my odvezeme dokumenty na soud a tak dále. Domnívají se, že ta jedna schůzka vyřeší celý jejich problém tím, že nám o něm řeknou.“

Brzy a neúspěšně končí spolupráci s dluhovou poradnou také lidé, kteří byli ke schůzce přemlouváni a účastní se jí s nechutí. Rovněž se nedaří u lidí, kteří nechtějí svoji situaci řešit formou oddlužení. O podporu dluhové poradny se primárně zajímají z obavy, aby nepřišli o byt, třeba kvůli dluhu u města, ale celkově svou situaci neřeší, jsou na ni zvyklí, považují ji za běžnou. Dále bylo konstatováno, že v případě Ralska se oddlužení nedaří zejména u občanů z romské minority, kteří: mají práci na černo a pobírají sociální dávky. Současně vědí, že kdyby začali pracovat oficiálně, tak jim bude příjmy krátit exekutor; dobře znají celý systém, jak exekucí, tak sociálních dávek. Mají dohodnuté, že veškerý majetek patří „někomu“ jinému, vědí, že telefon ani PC jim exekutoři zabavit nemohou, např. z důvodu přípravy do školy dětí. o na oddlužení nedosáhnou lidé nesplňující podmínku jednoho roku stálého příjmu před podáním žádosti na soud. Problém je s nejistotou pracovního místa, s fluktuací mezi různými pracovními místy.

Závěrečné evaluační zprávě bylo v tomto textu věnováno tolik prostoru z více důvodů. S odhlédnutím od interpretačních nedostatků a předsudečných či stereotypních zobecnění, je třeba poukázat zejména na mylný předpoklad, že situaci všech předlužených osob je možné změnit vstupem do dvouletého projektu. Řešení předluženosti vyžaduje dlouhodobou a komplexní podporu. Kromě toho, že při pomoci ven z dluhové pasti existují pouze omezené

možnosti řešení, neměla by se cesta z dluhů zastavit hned na startu konstatováním, že dlužníci svou situaci nechtějí řešit a že jsou na ni zvyklí. I na základě Závěrečné evaluační zprávy lze vyvozovat, že navzdory realizovaným opatřením, zůstává v Ralsku skupina obyvatel, kterou se nedaří motivovat řešit svou situaci a s podporou dotáhnout řešení do konce.

Jedním z faktorů přispívajících k tomuto nepříznivému stavu je nízká kapacita terénní sociální práce. Jeden úvazek terénní sociální pracovnice v obci, která se s přibližně 170 km² řadí k obcím s největší rozlohou v České republice, nemůže být dostačující. Nabízí se možnost provázání s aktivitami projektu Komplexní řešení problematiky sociálně patologických jevů v Ralsku¹³ a využití znalostí a zkušeností čtyř asistentů prevence a čtyř domovníků – preventistů k práci v terénu. Podobně by mohla být využita spolupráce s osobami zapojenými v projektu Podpora územního rozšíření a metodického rozvoje komunitní práce v území s koncentrací sociálního vyloučení¹⁴. V obci navíc nepůsobí žádní další poskytovatelé sociálních služeb, kteří by zde realizovali dluhové poradenství¹⁵. Zástupci obce by tedy měli zvážit zapojení služeb zaměřujících se předluženost v regionu, mít k dispozici informace o jejich kapacitách, dostupnosti pro potenciální klienty z Ralska i kvalitě.

¹³ Komplexní řešení problematiky sociálně patologických jevů v Ralsku reg.č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_052/0016599. Více informací: [Komplexní řešení problematiky sociálně patologických jevů v Ralsku | Město Ralsko \(mestoralsko.cz\)](https://mestoralsko.cz/komplexni-reseni-problematiky-socialne-patologickych-jevuv-ralsku)

¹⁴ Podpora územního rozšíření a metodického rozvoje komunitní práce v území s koncentrací sociálního vyloučení (KP) reg. Č. CZ.03.02.02/00/22_004/0000341.

¹⁵ V Registru poskytovatelů sociálních služeb jsou zveřejněny pouze dvě služby poskytované v Ralsku: Terénní programy zajišťované Městem Ralskem a Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež jehož poskytovatelem je Charita Most; [Registru poskytovatelů sociálních služeb - hledání poskytovatele sociální služby \(mpsv.cz\)](https://mnav.mpsv.cz/registr-poskytovateluv-sociálních-sluzeb)

4 Závěrečné shrnutí a doporučení

Analýza kvantitativních dat potvrdila, že Ralsko patří mezi obce s vysokým podílem osob v exekuci. Podíl osob v exekuci v posledních letech dosahoval 30 %. Z údajů poskytnutých Exekutorskou komorou za období mezi roky 2019–2022 dále vyplývá, že se počet osob s 10 a více exekucemi pohyboval okolo 140 a počet osob v exekuci přesáhl 500. Celkový počet obyvatel obce k 31. 12. 2022 činil 2 273 osob, z toho bylo 1 851 osob starších 15 let.

Z analýzy kvalitativních dat vyplývá, že pád do dluhové pasti měl v případě předlužených obyvatel Ralska více příčin. Často šlo o souběh více událostí nebo okolností: nenadálá životní situace (rozvod, rozchod s partnerem/partnerkou, úmrtí manžela/manželky či partnera/partnerky či rodiče), finanční tíseň, nízké příjmy, nemožnost našetřit si finanční rezervu, naivita, snížená schopnost zodpovědně hospodařit nebo nedostupnost odborné pomoci. Lidé v nepříznivé situaci byli snadným cílem manipulativních nabídek úvěrových společností. Mnozí z nich si půjčovali na splácení dluhů.

V rozhovorech bylo akcentováno, že v Ralsku není dobře dostupné dluhové a právní poradenství. Pracovníci obce nemají potřebnou časovou a odbornou kapacitu na řešení situace zadlužených obyvatel v dostatečném rozsahu a komplexnosti. V obci v době výzkumu působila jedna terénní sociální pracovnice (úvazek 1,0), která kromě realizace terénních programů vykonává jako pověřený zaměstnanec obce veřejné opatrovnictví.

Výzkum se rovněž zaměřil na zjištění míry informovanosti předlužených obyvatel Ralska o vlastních dlužích, o oddlužení a o podmínkách vstupu do oddlužení.

Velká část respondentů se ve svých dlužích dostatečně neorientovala a ani ti, kteří projevíli motivaci začít svou situaci řešit, neměli informaci, že mapování dluhů je základním krokem. O své dluhové situaci měli reálnou představu především respondenti zvažující možnost oddlužení nebo ti, co už v oddlužení jsou.

Významná část respondentů v rozhovorech uvedla, že o oddlužení nemá dostatečné informace. Mezi respondenty byly osoby, jež o možnosti oddlužení nevěděly téměř nic nebo jejich informovanost byla velmi nízká.

V souboru respondentů byl pouze jeden, který do oddlužení vstoupil a plní zákonem dané povinnosti. Je zaměstnaný (pod obcí) a má pravidelný plat dostatečně vysoký na to, aby splnil výše uvedené podmínky. Respondenti zvažující oddlužení, dokonce i ti, kteří již oslovili advokátní kanceláře, si nebyli zcela jisti, zda splňují podmínky vstupu do oddlužení s ohledem na výši svého příjmu.

Na hlavní zjištění výzkumu navazují doporučení, jež směřují především k obci, která by měla hrát i díky zvolenému poradenskému programu aktivní roli v řešení předlužení svých obyvatel.

Obyvatelům Ralska by mělo být zajištěno dobře dostupné kvalitní poradenství, které by cílilo nejen na oddlužení, ale i na prevenci vzniku dluhů a zejména na zastavení dalšího prohlubování dluhové pasti.

Kvalitní poradenství musí být zajišťováno zkušenými poskytovateli, kteří budou pracovat i s tzv. těžkými klienty. Tedy s předluženými osobami, jež nesplňují podmínky vstupu do oddlužení a mají větší či menší motivaci svou situaci řešit. Práce s takovými klienty, kteří bývají často označováni jako neaktivní nebo pasivní, je dlouhodobá a náročná, ale jejím prostřednictvím lze dosáhnout toho, že se jejich situace stabilizuje a dluhy se nebudou zvyšovat.

Základem práce s předluženými klienty je mapování, vysvětlování, motivování, poskytování doprovodu při řešení obtížné životní situace. Důležitá je též práce s komunitou, proto je žádoucí zaměřit se na práci v terénu – v případě Ralska je vhodné navázat na stávající aktivity (APK, domovníci-preventisté, pracovníci projektu Komunitní práce).

Výzkum potvrdil, že bariérou vstupu do oddlužení je nezaměstnanost, ale pro řadu pracujících osob jsou to i nízké mzdy. Obec, která chce aktivně řešit předlužení svých obyvatel, může být pro takové lidi zaměstnavatelem a snažit se zajistit zaměstnancům takové finanční ohodnocení, aby mohli vstoupit do oddlužení a stabilizovat tím situaci sebe i své rodiny.

Na konci června 2023 vláda schválila novelu insolvenčního zákona, která zkracuje dobu oddlužení z pěti let na tři. Mělo by díky tomu dojít k zefektivnění a zjednodušení procesu oddlužení, aby se lidé snadněji dostali z dluhové pasti. Novela je některými subjekty (Hospodářská komora, Svaz města a obcí) kritizována, že pomáhá dlužníkům na úkor věřitelů. Přínos novely je mnohými odborníky spatřován v tom, že je pro společnost výhodné, když předlužení nebudou v šedé ekonomice, což přináší různé negativní dopady. Stát na ně nebude vydávat sociální dávky a počet lidí, kteří se nikdy neoddluží, se sníží. Obec se může přidat se svou vlastní zkušeností a podpořit argumenty pro zjednodušení procesu oddlužení.

5 Zdroje

[Mapa exekucí \(mapaexekuci.cz\)](http://mapaexekuci.cz)

[Metodika řešení předluženosti nejchudších obyvatel – MPSV – 2015 – Agentura pro sociální začlenování \(socialni-zaclenovani.cz\)](#)

Kam dál v dluhové problematice? Výstup z kulatého stolu pořádaného Charitou Česká republika v rámci projektu Ke kvalitě v Charitě II, 4. března 2020 [001935.pdf \(charita.cz\)](#)

[ODPOVĚDNÉ ÚVĚROVÁNÍ | Jak přežít dluhy \(jakprezitdluhy.cz\)](#); [Index odpovědného úvěrování: nejlepší pomocník při výběru půjčky \[11\] - Člověk v tísni \(clovekvtisni.cz\)](#)

[Jak rostly dluhy-FINAL.pdf \(pracevobci.cz\)](#)

[Předlužené lidi od oddlužení odrazuje výše srážek i neznalost \(paqresearch.cz\)](#)

[Zaverecna-evaluacni-zprava-projektu.pdf \(mestoralsko.cz\)](#)